

ПОРІВНЯННЯ ЯК МОВНО-ОБРАЗНИЙ ЗАСІБ ТВОРІВ

ІРЕН РОЗДОБУДЬКО

Галина Гайдученко

У статті розглядаються порівняння як мовно-образні засоби творів Ірен Роздобудько. Проаналізовано різні форми граматичного вираження цих тропів.

Ключові слова: порівняння, об'єкт порівняння, троп.

Ключевые слова: сравнение, объект сравнения, троп.

Key words: simile, object of simile, trope.

Науковий вісник ХДУ. Серія «Лінгвістика»: Збірник наукових праць. Випуск 17. – Херсон: Вид-во ХДУ. – 2013р. – С. 118 – 120.

Порівняння належать до класичних тропів, що стали предметом дослідження багатьох учених, зокрема М.І. Черемісіної, Н.А. Широкової, В.М. Огольцева, О.П. Барменкової, Л.І. М'яснянкіної, І.К. Кучеренка, Н.П. Шаповалової, Г.Я. Довженко, Л.В. Голоюх. Л.В. Прокопчук, М.С. Заборної, С.М. Рогако, О.І. Марчук.

В основі порівняння лежить логічна операція виділення найсуттєвішої ознаки описуваного через пошук іншого, для якого ця ознака є виразнішою [10, с. 528].

Порівняння – це тропейчні фігури, в яких мовне зображення особи, предмета, явища чи дії передається через найхарактерніші ознаки, що є органічно властивими для інших [2, с. 359].

Як предметом, так і образом порівнянь може бути будь-яке явище дійсності. Вибір цих тропейчних засобів – це результат індивідуального бачення світу.

При зіставленні різнорідних за своєю сутністю понять, автор порівняння дає почате новому розумінню обох об'єктів: і того, який порівнюється, і того, з яким порівнюють [1, с. 167].

Образне порівняння є одним з найважливіших образотворчих засобів мови. Воно широко застосовується в художній літературі для розкриття світовідчуття письменника, для характеристики дійових осіб, їх взаємостосунків і вчинків. Саме різновид образного порівняння найбільш яскраво представлений у творах І. Роздобудько:

“Вона була цілісна й справжня, мов яблуко, що переповнене життєвим соком і круглою дитячою радістю...” [5, с. 85].

Емоційність виписаного образу цілком залежить від того, наскільки художникові слова вдалося проникнути в суть зображуваного, розкрити в ньому нові, несподівані грані.

Більшість порівнянь, зафіксованих у романах І. Роздобудько, звичайні за своєю формою, але оригінальні внутрішньою художньою силою: ***“Ранок, починаючи з шостої години, бринів, як гроно порожніх консервних банок, прив'язаних вар'ятами до хвоста бідаки-кота”*** [8, с. 5]; ***“Мені завжди задавалося, що кожна людина – неповторна, візерунок шкіри на пальцях”*** [9, с. 143].

Творчість Ірен Роздобудько наскрізь пройнята жагою новизни, постійним пошуком словесної палітри, яка б найяскравіше передала красу створених нею образів. Актив характер думки у текстах творів письменниці, її динамічний, напружений розвиток виявляється в постійному пошуку зіставлень: ***“Я обережно поставила ногу в блакитну калюжу, ніби вже ступила на небо, – і поверхня задрижала під нею, вкрилася дрібним золотим тремтінням, мов я наступила на невідому живу субстанцію”*** [3, с. 9].

Використання порівнянь – це одна з найхарактерніших ознак високої майстерності Ірен Роздобудько як текстотворця. Вона часто вживає порівняння

для змалювання художнього образу персонажів, розкриття їхнього внутрішнього світу, при виділенні особливих рис характеру героя твору, його мови, вдачі і, звичайно, в описах картин природи. Через влучно дібране порівняння Ірен Роздобудько висловлює і своє ставлення до певної події, персонажа: *“Від цієї думки мене знову пересмикнуло, а в серці затріпотіло так, ніби в мене під плащем на грудях заворушився вкрадений бтий голуб”* [3, с. 13].

Увагу привертає багатоманіття форм мовної матеріалізації порівняння. Як мовно-образний засіб у творах Ірен Роздобудько цей троп має різне граматичне вираження. Серед найуживаніших – це порівняльні звороти та підрядні речення з порівняльною семантикою: *“Зірки наблизилися до самого вікна і притислися до нього, розплющилися, немов веселі дитячі обличчя”* [5, с. 173]; *“ім'я звучало сумно і тривожно, як закодована фраза, як назва прізви, як виття самотнього звіра”* [5, с. 179].

“Враження таке, начебто посеред розкішної кімнати розкладається труп кахання” [5, с. 199]; *“Від того, що нарешті збулася мрія – від того, що все, що я вважав минулим, прожитим і дурнувато-юнацьким, виявилось таким самим болючим, ніби до моїх грудей притисли розплавлений шматок заліза”* [5, с. 80].

Вдало вводить письменниця в канву художніх творів описові порівняння: *“Гойдалка була схожа на пораненого в боях вояка”* [7, с. 43]; *“У світлі ліхтаря вона скидалася на прозорого нічного метелика* [7, с. 127].

Основним структурним типом порівнянь у творах І. Роздобудько є сполучникові порівняння. Найчастіше письменниця використовує сполучники **як, мов, мовби, немов, немовби, наче, начебто, неначе, ніби, нібито, ніж**: *“Ми живемо, як мушлі на дні моря”* [7, с. 31]; *“Кинув швидкий погляд на гору. Тепер вона здавалася брунатною, ніби скроєною з Saptustих клаптів...”* [5, с. 14].

У досліджуваних творах об'єктом порівнянь можуть виступати будь-які явища дійсності. Найчастіше порівнюються люди, їх зовнішність, характери, здібності, з тваринами, рослинами, явищами природи.

“...Я накинута на млинці, як вовк” [5, с. 173];

“... очі були зеленкуваті, яку царівни-жабки” [5, с. 148];

“Вона була відверта й безпосередня, як веселе цуценя” [5, с. 85];

“А поки що воно зароджувалось десь глибоко всередині, ніби у вологій марлі визрівала квасолина – такий дослід ми робили в школі на уроках біології” [5, с. 6];

“Боявся зайвого разу глянути на неї, я вкривався потом, червонів, трясся, як осиновий лист” [5, с. 29];

“Я виходжу в імлистий морозний ранок

немов пірнаю в огидну каламутну й холодну воду” [6, с. 5];

“Ішла містом, ніби в тумані, важко пробираючись крізь важку пелену...” [5, с. 4].

Серед об'єктів порівнянь часто виступають люди, побутові речі, абстрактні поняття, міфони́ми: *“Я нібито дрімав, примружувався й поводився досить мляво, як справжній чоловік-відлюдник...” [5, с. 105]; “Та я ж був банальним, як хлопчисько, котрий обирає наречену, подібну до власної матері” [5, с. 81];*

“М'яке вечірнє світло струменить крізь невибагливі ситцеві завіси й від цього кімната скидалася на баночку із прозорим медом” [5, с. 199]; “Вона, наче губка, всмоктувала в себе всі соки довколишнього світу...” [5, с. 44]; “Наявні скульптури дівчат із веслами та інших культуристів білосніжно світилися алей, як привиди...” [5, с. 8]; “Вона була молода, з рудуватим волоссям та світлими, майже прозорими сірувато-зеленими очима – такими ясними, що нагадували очі янгола з полотен іконописців ” [5, с. 81].

Особлива своєрідність майстра слова відчувається у змалюванні пейзажів: “Осінь висіла в синьому просторі, як легка батистова хустка ”

[5, с. 168]; “...я вийшла на поріг обласної лікарні й поглянула на небо. Воно було рівне і гладеньке, мов полотно – без жодної хмаринки, і рваними клаптями лежало в калюжах, як штукатурка, що осипається зі стелі” [5, с. 3].

Вплітаючи у мовну тканину текстів подібні фрагменти, авторка захоплює читача своїм умінням органічно поєднувати мальовничі пейзажі з психологічним станом персонажів роману.

Проведений аналіз свідчить про ефективність порівняння як стилістичного засобу вираження художніх текстів. Кожний компонент семантичної структури порівнянь є носієм образності, під якою розуміють властивість художньої мови передавати не лише логічну інформацію, а й таку, що підлягає чуттєвому сприйняттю. Індивідуально-авторські пошуки Ірен Роздобудько реалізуються в оригінальних порівняннях, які відіграють провідну роль у створенні системи художніх образів і тим самим дають можливість передати читачам те особливе бачення світу, яке притаманне авторові чи його персонажам. У порівняннях письменниці втілились характерні ознаки її стилю – зрима класика слова, динамізм художньо-образної системи, високе емоціональне та інтелектуальне наповнення творів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальперин И.Р. Стилистика английского языка / И.Р. Гальперин. – М.: Высшая школа, 1981. – 316 с.
2. Мацько Л.І. та ін. Стилiстика української мови: Підручник/ Л.І.Мацько, О.М.Сидоренко, М.Мацько; За ред. Л.І.Мацько. – К.: Вища школа, 2003. – 462с.
3. Роздобудько І. Все, що я хотіла сьогодні... /І. Роздобудько. – Харків: Фоліо, 2009. – 154 с.
4. Роздобудько Ірен. Гра в пацьорки. Збірка оповідань /І. Роздобудько. – К.: Нора-Друк, 2009. – 240 с.

5. Роздобудько І. Гудзик /І. Роздобудько. – Харків: Фоліо, 2005. – 222 с.
6. Роздобудько І. Дванадцять, або Виховання жінки в умовах, не придатних до життя /І. Роздобудько. – Харків: Фоліо, 2009. – 287 с.
7. Роздобудько І. Зів'ялі квіти викидають /І. Роздобудько. – К.: Нора-Друк, 2006. – 208 с.
8. Роздобудько І. Оленіум: Комедія абсурду /І. Роздобудько. – Харків: Фоліо, 2007. –158 с.
9. Роздобудько Ірен. Шості двері. Роман /І. Роздобудько. – К.: Нора-Друк, 2008. – 270 с. j
10. “Українська мова”. Енциклопедія / Редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко (співголови), М.П. Зяблюк та ін. – 3-є вид., зі змінами і доп. – К.: Вид-во “Укр.енцикл.” ім. М.П. Бажана. І., 2007. – 856 с.